

بررسی اثرات طرح‌های هادی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی شهرستان دیواندره

مسلم سواری^۱

استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ملاتانی، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف کلی بررسی اثرات طرح‌های هادی بر کیفیت زندگی خانوارهایی روستایی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه سرپرستان خانوارهای روستایی بود که در روستاهای آن‌ها طرح هادی اجرا شده بود (N=8550). حجم نمونه با استفاده فرمول نمونه‌گیری کوکران ۱۸۶ نفر محاسبه شد که برای افزایش اعتبار یافته‌ها تعداد ۲۱۰ پرسشنامه بین اعضای جامعه آماری توزیع شد که در نهایت تعداد ۱۹۶ نفر پرسشنامه را تکمیل و عودت دادند و روش نمونه‌گیری بصورت تصادفی طبقه‌ای بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS 18 انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که در بین شاخص‌های کیفیت زندگی شاخص‌های کیفیت حمل و نقل و کیفیت زیرساخت‌ها از وضعیت بهتری نسبت به دیگر شاخص‌ها برخوردارند و شاخص‌های کیفیت آموزشی و تعامل و همبستگی از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که طرح هادی بر سرمایه‌های مالی و انسانی کیفیت زندگی بیشترین تأثیر و بر سرمایه‌های اجتماعی و طبیعی کمترین تأثیر را داشته است.

کلید واژه: طرح هادی، خانوارهای روستایی، کیفیت زندگی، بهبود معیشت، محیط روستایی

¹ Savari@ramin.ac.ir

مقدمه

امروزه این مسئله آشکار شده که لازمه رسیدن به توسعه، توجه به روستاها و بخش روستایی به عنوان بخش پایه است با توجه به این که عمده جمعیت فقیر جهان در مناطق روستایی کشور در حال زندگی هستند (World Bank, 2008: 125). روستاها از جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌های توسعه ملی برخوردارند. دولت‌ها همواره از طریق سیاست‌گذاری در قالب برنامه‌های عمرانی با اهداف مرتبط و در پی ایجاد تغییر و تحول جهت دستیابی به شرایط مطلوب زیست محیطی در سکونتگاه‌های انسانی هستند (NDRII, 2007). از مسایل عمده روستاها، نابسامانی وضع کالبدی و کیفیت نامناسب مساکن روستایی است شکل مساکن روستایی با توجه به قدمت طولانی بعضی روستاها، بصورت ترکیبی از دو بافت قدیمی و کهنه و نو می‌باشد که این دو بافت در کنار هم قرار گرفته‌اند (آسایش، ۱۳۸۶: ۱۲۵). همچنین مهاجرت از روستا به شهر به صورت ریشه‌ای قابل کنترل نیستند مگر اینکه اختلاف بین شهر و روستا که حاصل توسعه ناموزون بین این دو مکان جمعیتی است از بین برود. در این راستا، در دو دهه‌ی گذشته تلاش قابل توجهی برای توسعه و عمران روستایی در کشور صورت گرفته است تا به نوعی، شدت نابرابری‌ها بین نقاط شهری و روستایی کاهش یابد (عظیمی و جمشیدیان، ۱۳۸۴: ۲۵-۳۴). در ادبیات توسعه روستایی هدف عمده توسعه، بهبود کیفیت زندگی و رفاه روستاییان به ویژه بهبود زندگی اجتماعی اقتصادی گروه خاصی از مردم یعنی روستاییان فقیر می‌باشد یکی از راه‌های رسیدن به این هدف تغییر در ساخت فیزیکی روستا می‌باشد (Smith, 2003: 35). بسیاری از محققان و صاحب‌نظران، حوزه فعالیت توسعه روستایی را شامل پنج بعد اساسی مدیریت منابع طبیعی، امور زیربنایی، توسعه فیزیکی روستاها، مدیریت منابع انسانی توسعه فعالیت‌های کشاورزی و غیرکشاورزی است (Gibson et al., 2010: 238). آنچه که مهم است که در میان همه ابعاد تاکید بیشتری بر فراهم ساختن امکانات و زیرساخت‌های مختلف بهسازی است (Liu, 2007: 564). آنچه که مسلم است این که فضای روستایی برای زیست تطابق بیشتری با خلق و خوی انسان‌ها دارد اگر بتواند برای زیست امکانات کافی فراهم آورد مسلماً در جذب جمعیت و عرصه‌ی قدرت بلقوه تولیدی خود موفق عمل خواهد کرد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۹: ۴۸). استدلال نظری و یافته‌های تجربی محققان نشان می‌دهد بهداشت و رفاه محل زندگی انسان، ابعاد شخصیتی و ویژگی‌های فردی انسان‌ها و معیشت آنان را تحت تاثیر قرار می‌دهد (Epley et al., 2008, 287). آنچه که مسلم است این است که بافت‌های قدیمی روستاها متناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری گذشته بوده است و بدیهی است که با توجه به تحول شرایط زندگی در روستاها در گذر زمان و در عرصه‌های مختلف بافت قدیمی با زندگی امروزی هماهنگی لازم را ندارد و حداقل لازم است اصلاحاتی در آن به وجود آید تا بتواند شرایط مناسب زندگی را فراهم نماید (رضوانی، ۱۳۸۷: ۱۵۱). با توجه به اهمیت موضوع، در سال‌های اخیر در مناطق روستایی کشور طرح‌های متعددی در ابعاد زیرساختی به ویژه در حوزه نوسازی و بهسازی مساکن روستایی طراحی و اجرا شده است (برزو و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۴). اما نتایج مطالعات مختلف حاکی از آن که در عمل اجرای طرح‌های هادی در مناطق روستایی مختلف کشور با مشکلات متعددی روبه‌روست (کلانتری و خواجه شکوهی، ۱۳۸۱: ۱۸۵؛ فزونی اردکانی و حیاتی، ۱۳۹۰: ۱). و در نتیجه به شکل مناسبی نتوانسته است تغییرات مثبت پیش بینی شده در روستاها را ایجاد نماید، به طور که هنوز بیشتر شاخص‌های توسعه در روستاهای کشور در سطح مطلوبی قرار ندارد و تأثیر معنی‌داری بر معیشت زندگی روستاییان نگذاشته است (عزیزپور و حسینی حاصل، ۱۳۸۷: ۵۱-۵۳). بسیاری از مردم در روستاها، با تنگنای فرصت‌های شغلی، کاهش درآمد، رشد چشمگیر جمعیت، نرخ بالای بیکاری به ویژه برای جوانان و فقر اقتصادی مواجه هستند که این مشکلات آن‌ها را با خطر امنیت معیشتی مواجه می‌کند (UNWTO, 2004: 15). در سال‌های گذشته، در مطالعه اقتصاد روستایی، نیاز به رویکردی فراگیرتر برای ایجاد رضایت عمومی در بین روستاییان احساس می‌شد. کشاورزی و رشد آن دیگر به عنوان تنها موتور توسعه روستایی نیست، بلکه شواهد روزافزون هم در کشورهای پیشرفته و هم کشورهای در حال پیشرفت نشان می‌دهد که در فرایندهای توسعه روستایی باید به گذران زندگی و راهبردهای رفاه خانواده‌های روستایی در چشم‌اندازهای اقتصاد روستایی متمرکز شد و طرح‌هایی که در مناطق روستایی اجرا می‌شود با مبتنی بر همین اصل باشد (Rocchi, 2009:1). معیشت پایدار روستایی از جمله رویکردهایی که سعی دارد مشکل فقر و آسیب‌پذیری خانوارها را

بر محوریت انسان حل کند لذا طرح‌های روستایی باید بر محوریت اصل معیشت پایدار باشد (Phillips & Potter, 2003: 3). چرا که تغییرات عمده‌ای در تفکر روستایی در بیش از نیم قرن گذشته رخ داده است و رویکرد معیشت پایدار به طور بالقوه در کشورهای در حال توسعه در تلاش برای کاهش فقر روستایی است (Ellis And Biggs, 2001: 437). به طور کلی مسئله کیفیت زندگی و ایجاد سطح بالاتری از درآمد و اشتغال، از مهمترین و کلیدی‌ترین مسائل در مبحث توسعه روستایی محسوب می‌شود. در واقع، اگر هدف توسعه را به طور مشخص رهایی از چنگال فقر و کاهش سطح آن از طریق ایجاد اشتغال، برای تهیدستان شهری و روستایی، تأمین حداقل نیازهای اساسی قابل قبول برای همه، بالا بردن بهره‌وری، تعادل بیشتر بین حوزه‌های جغرافیایی و طبقات اجتماعی و اقتصادی، تمرکززدایی و مداخله مردم در تصمیم‌گیری، تأکید بر اعتماد به نفس جمعی و ملی و توازن و بهبود کیفیت محیط زندگی تعریف کنیم، جامعه و مناطق روستایی یکی از کانون‌های مهم برای برآورده ساختن این اهداف خواهد بود و توسعه روستایی سهم بسیاری در دستیابی به اهداف کلی توسعه در سطح ملی خواهد داشت لذا یکی از طرح‌هایی که در مناطق روستایی با اهدافی در زمینه بهبود کیفیت زندگی تأثیراتی در این زمینه گذاشته طرح هادی بود با اهدافی که دارد می‌تواند در بهبود زندگی مردم روستایی نقش پررنگی داشته باشد. اما با توجه این تاکنون مطالعاتی در زمینه صورت نگرفته است در این پژوهش با توجه به فقر مطالعات در این زمینه به بررسی اثرات طرح‌های هادی بر کیفیت در مناطق روستایی پرداخته شد جهت نیل به آن اهداف اختصاصی زیر پرداخته شد.

- ۱- بررسی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای روستاییان مورد مطالعه؛
- ۲- بررسی وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی با تأکید بر معیشت پایدار در روستاهای مورد مطالعه؛
- ۳- بررسی اثرات طرح هادی بر سرمایه‌های کیفیت زندگی در مناطق روستایی مطالعه شده؛

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر ماهیت از نوع تحقیقات پیمایشی، براساس هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی، در گردآوری داده‌ها میدانی و براساس روش، از نوع علی-ارتباطی است. جامعه آماری شامل کلیه سرپرستان خانوارهای روستایی بود که در روستاهای آن‌ها طرح هادی اجرا شده بود (N=8550). حجم نمونه با استفاده فرمول نمونه‌گیری کوکران و با وارد کردن انحراف معیار متغیر وابسته تحقیق (اثرات طرح هادی بر کیفیت زندگی) به صورت زیر حجم نمونه محاسبه شد:

$$n = \frac{N(t.s)^2}{Nd^2 + (t.s)^2} \rightarrow \frac{8550(1.96.1/41)^2}{8550.0/2^2 + (1.96.1/41)^2} = 186$$

لازم به ذکر است که در رابطه بالا d خطای استاندارد که مقدار آن $0/2$ محاسبه شده است. S انحراف معیار متغیر وابسته تحقیق است در مرحله پری تست مقدار آن برابر با $1/41$ بود. t مقدار تی استیودنت است که مقدار آن در سطح 5 درصد برابر با $1/96$ است، N حجم جامعه است که مقدار آن برابر با 8550 است و n حجم نمونه است که مقدار آن 186 نفر محاسبه شده است. برای افزایش اعتبار یافته‌ها تعداد 210 پرسشنامه بین اعضای جامعه آماری توزیع شد که در نهایت تعداد 196 پرسشنامه توسط آن‌ها تکمیل گردید و عودت داده شد. که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (این شهرستان شامل بخش‌های سارال، مرکزی و کرفتو می‌باشد و هر بخش به عنوان طبقه در نظر گرفته شد) با روش تصادفی ساده افراد برای مطالعه انتخاب شدند. ابزار کاربردی در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات و داده‌ها پرسشنامه بود. پرسشنامه از سه بخش تشکیل شد: بخش اول ویژگی‌های فردی، بخش دوم؛ برای اثرات طرح هادی بر ابعاد کیفیت زندگی (طبیعی، فیزیکی، انسانی، مالی و اجتماعی) بود که در چارچوب طیف 5 درجه‌ای لیکرت (۱- کاملاً مخالفم تا ۵- کاملاً موافقم) طراحی شد که شاخص‌های کیفیت تعامل و همبستگی، حمل و نقل، زیرساخت‌ها، محیطی، زیست محیطی، آلودگی محیطی، سلامت و امنیت، آموزش، اشتغال و درآمد را می‌سنجید و بخش سوم اثرات طرح‌های هادی بر سرمایه کیفیت زندگی بود. روایی پرسش‌نامه با استفاده از

دیدگاه‌ها و پیشنهادهای کارشناسان و اعضای هیات علمی رشته‌های ترویج و توسعه روستایی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان پس از انجام اصلاح آنان به دست آمد. برای برآورد پایایی ابزار پژوهش از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (جدول ۱) که پایایی مناسب ابزار را برای انجام پژوهش نشان می‌دهد. به منظور گروه‌بندی سطح اثرات طرح هادی بر سرمایه‌های کیفیت زندگی از تفاوت انحراف معیار از میانگین یا شاخص (ISDM) به صورت زیر استفاده شد (Gangadharappa et al., 2007).

پایین: $A < \text{Mean} - Sd$

متوسط: $\text{Mean} - Sd < B < \text{Mean} + Sd$

زیاد: $C > \text{Mean} + Sd$

لازم به ذکر است که در فرمول بالا، Mean میانگین و Sd انحراف معیار از میانگین می‌باشد. به منظور تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS Win18 و EXCEL استفاده شد. بدین منظور در بخش آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار در بخش آمار استنباطی از مقایسه از رگرسیون چندگانه بهره گرفته شد.

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده

متغیرها	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفای
- کیفیت زندگی	۳۶	۰/۸۴
- سرمایه طبیعی	۱۱	۰/۸۲
- سرمایه فیزیکی	۱۳	۰/۷۸
- سرمایه انسانی	۱۳	۰/۸۵
- سرمایه مالی	۱۲	۰/۷۷
- سرمایه اجتماعی	۱۱	۰/۸۲

نتایج و بحث

- بررسی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای روستاییان مورد مطالعه

نتایج نشان داد که میانگین سن کشاورزان مورد مطالعه ۴۴/۵۱ سال با انحراف معیار ۱۳/۵۶ بود که جوان‌ترین آن‌ها ۱۹ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۷۳ سال داشت. میانگین درآمد سالیانه آن‌ها برحسب نتایج به دست آمده ۹/۶ میلیون تومان بود. میانگین استفاده از رسانه ارتباطی در بین کشاورزان مورد مطالعه ۴/۳۱ و با انحراف معیار ۲/۲۷ ساعت در روز می‌باشد. میانگین سابقه کار کشاورزی آن‌ها ۱۹/۱۴ سال با انحراف معیار ۱۳/۳۵ بود. ۳۵/۵۵ درصد از پاسخگویان نیز اذعان داشتند که به هنگام اجرای طرح هادی قسمتی از منازل مسکونی آن‌ها تخریب شده است.

- بررسی وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه؛

همچنین، برای اولویت‌بندی شاخص‌های کیفیت محیط زندگی در بین افراد مطالعه شده از ضریب تغییرات بهره گرفته شد. که نتایج در جدول شماره ۲ آورده شده است. براساس نتایج مندرج در جدول مشخص می‌شود که از بین شاخص‌های تشکیل‌دهنده کیفیت زندگی، شاخص‌های کیفیت حمل و نقل و زیرساخت‌ها به ترتیب اولویت‌های بالاتری نسبت به دیگر شاخص‌های سازنده کیفیت زندگی در بین

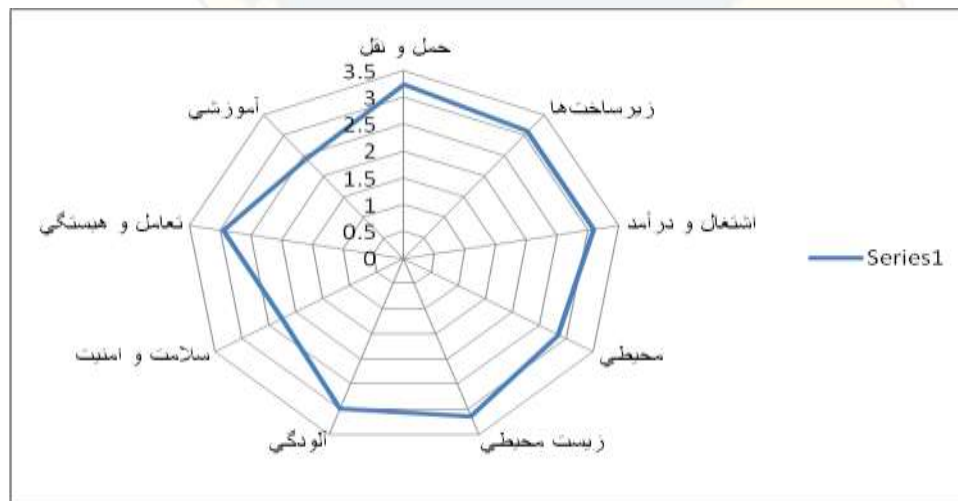
افراد مطالعه شده برخوردارند و شاخص‌های کیفیت آموزشی و تعامل و همستگی به ترتیب از اولویت‌های پایین‌تری نسبت به دیگر شاخص‌های تشکیل‌دهنده‌ی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه قرار دارند.

جدول ۲: وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	* شاخص‌ها
۱	۰/۱۶۳	۰/۵۳	۳/۲۴	- کیفیت حمل و نقل
۲	۰/۱۸۰	۰/۵۶	۳/۱۱	- کیفیت زیرساخت‌ها
۳	۰/۱۸۶	۰/۵۸	۳/۱۱	- کیفیت اشتغال و درآمد
۴	۰/۲۱۵	۰/۶۲	۲/۸۸	- کیفیت محیطی
۵	۰/۲۱۶	۰/۶۸	۳/۱۴	- کیفیت زیست محیطی
۶	۰/۲۱۷	۰/۶۵	۲/۹۹	- آلودگی محیطی
۷	۰/۲۳۵	۰/۵۳	۲/۲۵	- کیفیت سلامت و امنیت
۸	۰/۲۴۴	۰/۷۲	۲/۹۵	- کیفیت تعامل و همستگی
۹	۰/۳۰۰	۰/۷۳	۲/۴۳	- کیفیت آموزشی
-	۰/۲۱۶	۰/۶۳	۲/۹۱	* کیفیت زندگی

* مقیاس از ۱- کاملاً مخالف تا ۵- کاملاً موافق

در شکل شماره ۱ وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی ارائه شده براساس آماره میانگین نیز ارائه شده است همانطور پیداست وضعیت شاخص حمل و نقل در روستاهای مطالعه شده نسبت به سایر شاخص‌ها در وضعیت بهتری قرار دارد.

شکل ۱: میانگین وضعیت ابعاد شاخص‌های کیفیت زندگی

- بررسی اثرات طرح هادی بر ابعاد کیفیت زندگی در مناطق روستایی مطالعه شد؛
در بررسی اولویت بندی اثرات طرح هادی بر گویه های سرمایه طبیعی از ضریب تغییرات استفاده شد نتایج این بخش در جدول شماره ۳ آورده شده است براساس نتایج جدول ۳ می توان گفت که بیشترین تاثیر را در این بخش بر کنترل سیل و صوانح طبیعی داشته است و این در حالی است که نسبت به موارد چشمه ها و حاصلخیزی خاک تاثیرات چندانی نداشته است.

جدول ۳: بررسی میزان تاثیرات طرح هادی بر سرمایه طبیعی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۰/۲۹۴	۱/۰۹	۳/۷۰	- کنترل سیل
۲	۰/۳۳۲	۱/۰۸	۳/۲۵	- کنترل صوانح طبیعی
۳	۰/۳۳۵	۱/۱۱	۳/۳۱	- رودخانه ها
۴	۰/۳۴۰	۱/۱۴	۳/۳۵	- چشم اندازهای طبیعی
۵	۰/۳۴۶	۱/۱۵	۳/۳۲	- منابع گیاهی و جانوری
۶	۰/۳۴۸	۱/۱۴	۳/۲۷	- منابع طبیعی
۷	۰/۳۶۳	۱/۱۸	۳/۲۵	- آب های زیرزمینی
۸	۰/۳۶۴	۱/۱۸	۳/۲۴	- کاربری اراضی
۹	۰/۳۷۲	۱/۲۱	۳/۲۵	- فرسایش خاک
۱۰	۰/۳۹۶	۱/۲۹	۳/۲۵	- حاصلخیزی خاک
۱۱	۰/۴۲۵	۱/۲۵	۲/۹۴	- چشمه ها
میانگین: ۳/۲۹ انحراف معیار: ۱/۶۵				

مقیاس: ۱- خیلی کم ۲- کم ۳- متوسط ۴- زیاد ۵- زیاد ۶- خیلی زیاد

همچنین بر منظور بررسی اثرات طرح هادی بر سرمایه فیزیکی براساس آماره ضریب تغییرات در جدول شماره ۴ می توان گفت که بیشترین تاثیر در این زمینه مربوط به بهسازی و مقاوم سازی مسکن و تغییر اندازه مسکن بوده است این در حالی است که در موارد توسعه بازارهای جدید و دسترسی به بازارهای متنوع کمترین تاثیر را نسبت به سایر موارد داشته است.

جدول ۴: بررسی میزان تاثیرات طرح هادی بر سرمایه فیزیکی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۰/۳۲۲	۱/۱۲	۳/۴۷	- بهسازی و مقاوم سازی مسکن
۱	۰/۳۳۲	۱/۰۸	۳/۲۵	- تغییر اندازه مساکن
۲	۰/۳۴۷	۱/۱۴	۳/۲۸	- مالکیت زمین مسکونی
۳	۰/۳۵۱	۱/۱۴	۳/۲۴	- دسترسی به ماشین آلات مناسب
۴	۰/۳۵۲	۱/۱۴	۳/۲۳	- توسعه بافت فیزیکی
۵	۰/۳۵۶	۱/۱۱	۳/۱۱	- احداث جاده های آسفالتی در روستا
۶	۰/۳۵۸	۱/۱۲	۳/۱۲	- توسعه زیرساخت های حمل و نقل
۷	۰/۳۶۱	۱/۱۵	۳/۱۸	- دسترسی به وسایل نقلیه
۸	۰/۴۰۱	۱/۱۸	۲/۹۴	- رونق ساخت و ساز
۹	۰/۴۰۳	۱/۱۹	۲/۹۵	- گسترش فضای تفریحی
۱۰	۰/۴۰۹	۱/۲۲	۲/۹۸	- گسترش گردشگری
۱۱	۰/۴۲۱	۱/۳۶	۳/۲۳	- دسترسی به بازارهای متنوع
۱۲	۰/۴۲۲	۱/۲۶	۲/۹۸	- توسعه بازارهای جدید
میانگین: ۳/۳۶ انحراف معیار: ۱/۱۸				

مقیاس: ۱- خیلی کم ۲- کم ۳- متوسط ۴- زیاد ۵- زیاد ۶- خیلی زیاد

در بررسی اثرات طرح بر سرمایه انسانی براساس ضریب تغییرات موجود در جدول شماره ۵ می توان گفت که بیشترین تاثیر طرح هادی بر این بخش در زمینه بهبود سطح بهداشت و کاهش امراض و بیماری ها بوده است همچنین نتایج جدول ۵ حاکی از آن است که تغییرات فرهنگی و تثبیت جمعیت کمترین اثر را از طرح هادی پذیرفته اند.

جدول ۵: بررسی میزان تاثیرات طرح هادی بر سرمایه‌های انسانی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۰/۲۴۵	۰/۹۸۵	۴/۰۱	- بهبود سطح بهداشت
۲	۰/۲۹۲	۱/۱۰	۳/۷۶	- کاهش امراض و بیماری‌ها
۳	۰/۳۰۰	۱/۲۴	۴/۱۳	- امید به زندگی
۴	۰/۳۰۸	۱/۱۲	۳/۶۳	- برقراری عدالت در امکانات
۵	۰/۳۴۲	۱/۱۱	۳/۲۴	- علاقه به روستا نشینی
۶	۰/۳۴۷	۱/۱۳	۳/۲۵	- فرهنگ مشارکت
۷	۰/۳۵۰	۱/۱۷	۳/۳۴	- کیفیت زندگی
۸	۰/۳۷۲	۱/۲۱	۳/۲۵	- ورود تکنولوژی
۹	۰/۳۷۵	۱/۱۷	۳/۱۲	- سطح آموزش
۱۰	۰/۳۷۹	۱/۲۳	۳/۲۴	- بهبود سطح آگاهی
۱۱	۰/۳۸۸	۱/۴۱	۳/۶۳	- بهبود ارتباطات
۱۲	۰/۴۰۴	۱/۳۱	۳/۲۴	- تثبیت جمعیت
۱۳	۰/۴۱۳	۱/۴۱	۳/۴۱	- تغییرات فرهنگی
		انحراف معیار: ۱/۲۰	میانگین: ۳/۴۸	

مقیاس: ۱- خیلی کم ۲- کم ۳- متوسط ۴- زیاد ۵- زیاد ۶- خیلی زیاد

به منظور بررسی اثرات طرح هادی بر سرمایه مالی از آماره ضریب تغییرات استفاده شد براساس نتایج این بخش در جدول شماره ۶ می‌توان گفت که بیشترین تاثیر طرح هادی در این زمینه مربوط به شماغل خدماتی و افزایش قیمت اراضی بوده است این در حالی است که کمترین تاثیر در این زمینه مربوط به ورود بخش صنعت و خدمات توریستی می‌باشد.

جدول ۶: بررسی میزان تاثیرات طرح هادی بر سرمایه‌های مالی

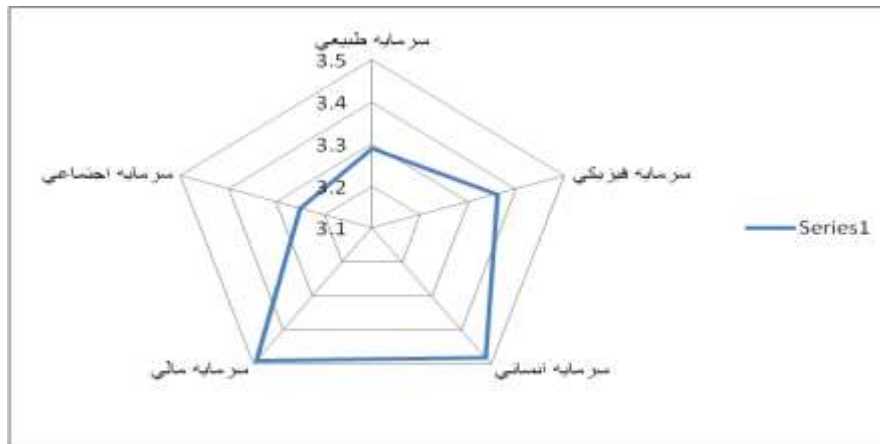
رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۰/۲۷۰	۰/۹۸۱	۳/۶۲	- گسترش مشاغل خدماتی
۲	۰/۲۷۸	۰/۹۶۸	۳/۴۷	- افزایش قیمت اراضی
۳	۰/۲۷۹	۰/۹۹۱	۳/۵۴	- جمع‌آوری زباله جهت بازیافت
۴	۰/۳۲۵	۱/۱۳	۳/۴۷	- افزایش سرمایه‌گذاری در روستا
۵	۰/۳۱۱	۱/۱۴	۳/۶۶	- مشاغل جانبی
۶	۰/۳۱۶	۱/۱۵	۳/۶۳	- دسترسی به اعتبارات
۷	۰/۳۱۸	۱/۱۱	۳/۴۸	- جلب حمایت‌های دولتی
۸	۰/۳۲۸	۱/۱۲	۳/۴۱	- گسترش فعالیت‌های تولیدی
۹	۰/۳۲۹	۱/۱۸	۳/۵۸	- کارآفرینی
۱۰	۰/۳۳۱	۱/۰۸	۳/۲۶	- رونق کسب و کار کشاورزی
۱۱	۰/۳۴۴	۱/۱۲	۳/۲۵	- خدمات توریستی
۱۲	۰/۳۵۶	۱/۱۷	۳/۲۸	- ورود بخش صنعت
میانگین: ۳/۴۹ انحراف معیار: ۱/۱۰				

در بررسی اثرات طرح هادی در سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی مطالعه شده براساس آماره ضریب تغییرات در جدول ۷ می‌توان گفت که بیشترین تاثیر در این زمینه مربوط به تعهد مردم به حفاظت از طرح اجرا شده و بهبود روابط دوستی بین مردم بوده است و این در حالی است که کمترین تأثیر در این زمینه مربوط به حضور مردم در تصمیم‌گیریها و برنامه‌ریزی دولت و مشارکت مردم در امور عمرانی در روستا بوده است.

جدول ۷: بررسی میزان تاثیرات طرح هادی بر سرمایه‌های اجتماعی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۰/۳۴۸	۱/۱۷	۳/۳۶	- تعهد مردم به حفاظت از طرح اجرا شده
۲	۰/۳۴۱	۱/۱۱	۳/۲۵	- بهبود روابط دوستی بین مردم
۳	۰/۳۲۷	۱/۱۲	۳/۴۲	- مشارکت مردم با سازمان‌های دولتی
۴	۰/۳۹۷	۱/۲۴	۳/۱۲	- اعتماد مردم به سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی
۵	۰/۳۶۰	۱/۱۷	۳/۲۵	- افزایش تمایل به کمک و همیاری متقابل
۶	۰/۳۲۳	۱/۰۱	۳/۱۲	- مشارکت و همکاری بین مردم
۷	۰/۳۱۴	۱/۰۶	۳/۳۷	- اعتماد مردم به یکدیگر
۸	۰/۳۲۶	۱/۰۹	۳/۳۴	- ایجاد تشکل‌های مردمی مانند تعاونی و ...
۹	۰/۳۳۶	۱/۱۳	۳/۳۶	- مشارکت مردم با سازمان‌های مردم نهاد
۱۰	۰/۳۵۸	۱/۱۲	۳/۱۲	- مشارکت مردم در امور عمرانی در روستا
۱۱	۰/۳۶۸	۱/۱۵	۳/۱۲	- حضور مردم در تصمیم‌گیریها و برنامه‌ریزی دولت
میانگین: ۳/۲۵ انحراف معیار: ۱/۱۳				

به منظور بررسی اثرات طرح هادی بر ابعاد کیفیت زندگی براساس شاخص میانگین که در شکل شماره ۲ آورده شده است. نتایج شکل شماره ۳ بیانگر آن است که طرح هادی در بخش سرمایه مالی بیشترین تاثیر را داشته است و در بخش سرمایه اجتماعی کمترین تاثیر را داشته است.

نمودار شماره ۲: بررسی اثرات طرح هادی بر سرمایه‌های کیفیت زندگی

به منظور گروه‌بندی اثرات طرح هادی بر سرمایه‌های کیفیت زندگی از دیدگاه افراد مورد مطالعه همان‌طوری که در روش تحقیق بیان شد از معیار (ISDM) استفاده شد. نتایج این بخش در جدول شماره ۸ آمده است.

جدول ۸- گروه‌بندی اثرات طرح هادی بر معیشت پایدار از دیدگاه پاسخگویان

سطوح اثرات	فروانی	درصد	درصد تجمعی
- کم	۶۷	۳۴/۱۸	۳۴/۱۸
- متوسط	۷۵	۳۸/۲۶	۷۲/۴۴
- زیاد	۵۴	۲۷/۵۶	۱۰۰

میانگین: ۸۲/۱۲ حد اقل: ۵۷ حداکثر: ۱۲۴ انحراف معیار: ۱۴/۱۷

براساس یافته‌های ارائه شده در جدول شماره ۸ می‌توان اظهار کرد که ۶۷ نفر (۳۴/۱۸ درصد) از پاسخگویان اثرات طرح هادی بر سرمایه‌های کیفیت زندگی را کم، ۷۵ نفر (۳۸/۲۶ درصد) نفر متوسط و ۵۴ نفر (۲۷/۵۶ درصد) نیز اثرات طرح هادی را بر کیفیت زندگی زیاد ذکر کرده‌اند بنابراین، می‌توان گفت که طرح هادی در روستاهای مورد مطالعه اثرات زیادی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی ندارد چرا که ۱۴۲ نفر (۷۲/۴۴ درصد) از پاسخگویان اثرات طرح هادی را کم متوسط دانسته‌اند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

کیفیت زندگی از ابعاد کلیدی پارادایم توسعه روستایی است که در آن، توجه جدی به معیشت و تحول آن و نیز شیوه برطرف کردن چالش‌های آن از ضروری‌ترین ابعاد کاهش فقر روستایی است از آنجا که فقیرترین مردم جهان در مناطق روستایی به سر می‌برند، توجه به مبحث توسعه پایدار روستایی در قالب راهکاری مناسب برای ارتقای بهره‌برداری از منابع منطقه و افزایش تولید، کاهش مهاجرت بی‌رویه

روستاییان به شهرها، جذب سرمایه و افزایش فرصت‌های شغلی ضروری می‌نماید در این میان ارائه راهبردهای بهبود کیفیت زندگی راهکاری جدید در نظریه‌های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی در راستای تغییر الگوی زندگی و فعالیت‌های کنونی به الگویی مطلوب است از این رو برای دستیابی به ظرفیت‌های توسعه‌یادار باید توجه خاصی به طرح‌های عمرانی و توسعه‌ای که در مناطق روستایی اجرا می‌شود مبذول شود چرا که این طرح‌ها به گونه‌های خاصی بر کیفیت زندگی خانوارهای روستایی تاثیرگذار هستند بنابراین این امر از مسئله اساسی تحقیق حاضر به‌شمار می‌رود، در این راستا تحقیق با هدف کلی اثرات طرح هادی بر کیفیت زندگی در شهرستان دیواندره انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که در روستاهایی که طرح هادی اجرا شده است شاخص کیفیت زندگی به این صورت بود که شاخص‌های کیفیت حمل و نقل و زیرساخت‌ها به ترتیب اولویت‌های بالاتری نسبت به دیگر شاخص‌های سازنده کیفیت زندگی در بین افراد مطالعه شده برخوردارند و شاخص‌های کیفیت آموزشی و تعامل و همبستگی به ترتیب از اولویت‌های پایین‌تری نسبت به دیگر شاخص‌های تشکیل‌دهنده کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه قرار دارند. همچنین نتایج اثرات طرح هادی بر سرمایه‌های کیفیت زندگی خانوارهای روستایی نشان داد که بیشترین اثر طرح هادی بر سرمایه‌های مالی و انسانی کیفیت زندگی بود و کمترین تاثیر در این زمینه نیز مربوط به سرمایه اجتماعی و طبیعی می‌باشد. در تحلیل یافته‌ها و مشاهدات می‌توان گفت که یکی از دلایلی که باعث طولانی شدن اجرای طرح هادی می‌شود عدم توجه به مشارکت‌های روستاییان در قسمت‌های اجرایی می‌باشد علاوه بر این استفاده از کارگران روستایی در قسمت‌های فیزیکی کار و توجه دولت به اولویت‌ها و نیازهای دیگر روستاییان در رضایتمندی روستاییان از این طرح تاثیرگذار خواهد بود استفاده از کارگران روستایی در قسمت‌های فیزیکی کار با توجه به این که نیروی کار مازاد در روستا زیاد است نه تنها باعث ایجاد شغل و درآمدی برای روستاییان می‌شود بلکه در رضایتمندی آنها تاثیرگذار خواهد بود چیزی که در روستاهایی مطالعه شده زیاد دیده شده است. همچنین از بین رفتن باغات و به کار بردن زور و اجبار به هنگام تخریب می‌تواند در عدم رضایت روستاییان از طرح هادی تاثیر زیادی بر جای می‌گذارد در صورت مشارکت مردم نه تنها مقاومت برای تخریب خانه‌های روستاییان کمتر می‌شود بلکه بسیاری از مشکلات موجود بر سر راه طرح هادی که ریشه در عدم مشارکت‌های بومی دارد برطرف خواهد شد.

منابع

- ۱- آسایش، ح. (۱۳۸۶). برنامه ریزی روستایی ایران. چاپ هفتم، دانشگاه پیام نور، تهران، صص: ۱۲۵.
- ۲- برزو، غ.، شاه حسینی، ا.، عباسی زاده فتواتی، م. ص.، ولی زاده، ا.، باقرنسب، م.، بهرامی، م.، عبدالملکی، س.، و زرافشانی، ک. (۱۳۸۹). ارزشیابی کیفی طرح هادی در روستای کرناچی شهرستان کرمانشاه: کاربرد نظریه بنایی. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، شماره ۳، صص: ۱۶۹-۱۵۳.
- ۳- رضوانی، م. (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران، انتشارات قومس، چاپ دوم، تهران، صص: ۱۵۱.
- ۴- عظیمی، ن. و جمشیدیان مجاور، م. (۱۳۸۴). بررسی اثرات کالبدی اجرای طرح هادی روستایی: مطالعه موردی غرب گیلان. نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۲، صص: ۳۴-۲۵.
- ۵- عزیزپور، ف.، و حسینی حاصل، ص. (۱۳۸۷). مروری بر روند تحولات کالبدی روستاهای کشور با تاکید بر طرح هادی روستایی. مسکن و محیط روستا، شماره ۱۲۳، سال بیس و هفتم، صص: ۵۵-۴۲.
- ۶- علی بیگی، ا.، و مرادی، ح. (۱۳۸۶). مدیریت مشارکتی آبخیزها: مفاهیم، راهکارها و چالش‌ها. چهارمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری ایران - مدیریت حوزه‌های آبخیز، ۱-۲ اسفند تهران، تهران، دانشگاه تهران.
- ۷- فزونی اردکانی، ز.، حیاتی، د. (۱۳۹۰). نقدی بر روند اجرای طرح هادی روستایی با نگرشی به تجربه سپیدان فارس. مجموعه مقالات اولین کنگره ملی علوم و فناوری‌های نوین کشاورزی، دانشگاه زنجان، ۱۹ الی ۲۱ شهریور ماه ۱۳۹۰، صص: ۱-۴.

- ۸- کلانتری، خ.، خواجه شکوهی، ع. (۱۳۸۱). بررسی مشکلات و موانع اجرایی طرح‌های بهسازی و کالبدی روستایی از نظر سرپرستان خانوارهای روستایی در شهرستان گرگان. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۳۸، سال دهم، صص: ۱۸۵-۱۹۵.
- ۹- مطیعی لنگرودی س. ح. و یاری ا (۱۳۸۹). حفاظت محیط زیست و برنامه ریزی توسعه فیزیکی روستا با تاکید بر ارزیابی طرح های هادی. فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی محیطی. سال ۲۱، شماره ۳، صص: ۴۵-۶۰.

- 10- Ellis, F. & Biggs, S. 2001. Evolving Themes in Rural Development 1950s-2000s, Development Policy Review, Overseas Development Institute, Published by Blackwell Publishers, Vol. 19, PP. 437-448.
- 11- Epley, D & Menon, M (2008). A method of assembling cross- sectional indicators into a community quality of life. Social indicators research, 88(2), Pp: 281- 296 .
- 12- Gibson, K., Cahill, A. and Mckay., D. 2010. Rethinking the dynamics of rural transformation: performing different development pathways in a Philippine municipality. Journal of Transactions of the Institute of British Geographers. No 35. Vol 11. Pp: 237- 255.
- 13- Gangadharappa, H.V, Pramod, K.T.M, & Shiva, K.H.G. 2007. Gastric floating drug delivery systems: a review. Indian J. Pharm. Ed. Res. 41, 295-305.
- 14- Hayati, D., Karami, E. & Slee, B. 2006. "Combining qualitative and quantitative methods in the measurement of rural poverty: The case of Iran". Social indicators research. No. 75, pp. 361-349.
- 15- Kamp Irene Van, Leidelmeijer Kees, Marsman Gooitske & Hollander Augustinus de. 2003. Urban Environmental Quality and Human Well-being towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts, a Literature Stud. Landscape and Urban Planning 65(2003) 5-18.
- 16- NDRIL., Natural Disaster Reserch Institute of Iran. 2007. Principles and Criteria and Critercons for place making and designing of new Rural Areas.
- 17- Liu, Y. S. (2007). Rural transformation development and new countryside construction in eastern coastal area of china. Act Geographica Sinica. No, 62, Pp. 563- 570.
- 18- Phillips, J. L. & Potter, R. B., 2003, Social Dynamics of "Foreign-Born" and "Young" Returning Nationals to the Caribbean: A Review of the Literature, Geographical Paper, the University of Reading, No. 167.
- 19- Rocchi, B., 2009, Gathering Information on Total Household Income Within an "Industry riented" Survey on Agriculture: Methodological Issues and Future Perspectives, Wye City Group on Statistics on Rural Development and Agriculture Household Income Second Meeting, Rome, Italy.
- 20- World Bank, 2008, World Development Report 2008: Agriculture for Development. Washington, DC: World Bank.Pp: 125.
- 21- Smith, K. (2003). Environmental Hazards.Ebrahimmoghipi and 39-ShapourGudarzinejad.Tehran:Samt Publications, Pp: 35.
- 22- UNWTO, 2004a, Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A guidebook, Madrid, Spain: World Tourism Organization.